

privlačilo umetnike impresionistične zavezanosti . . . »

* * *

Dvojna številka zagrebškega časopisa *Umjetnost riječi* (3—4) prinaša razčlenbo prevodov Dantejevega soneta *Vsem blagim dušam in vsem mehkim srcem*. Ivan Slamnig si je za primerjavo izbral srbohrvaške prevode, zraven pa še ruskega in slovenskega (spod peresa Cirila Zlobca). Po njegovem je ta prvi sonet iz *Novega življenja* trd oreh za prevajalce in obenem merilo izraznih možnosti posameznega jezika ali bolje, prevajalca. Pri tem navaja nekaj ključnih izrazov, ki so prevajalcem delali največ težav. Dunja Fališevac je prispevala literarno razlago pesmi *Zlati prameni* Ivana Bunića Vučića. V njej utemeljuje Petrarkistično izročilo pri tem starem hrvaškem pesniku. Darko Novaković je prispeval znanstveno razpravo o sodobni teoriji grotesknega: o rezultatih in perspektivah. Prispevek je razdeljen na tri dele in obravnava nova dognanja v sodobni teoriji o grotesknem v obdobju po utemeljitvah nemškega strokovnjaka Wolfganga Kayserja.

* * *

ODMEVI NA . . .

K ZAPISKOM TONETA PERŠAKA (X)

Ob branju Peršakove široke in domiselne interpretacije bi domneval, da utegnejo razuzdanosti osmega Henrika vendarle koga odrsko izzvati. Sem res namenil besedilo prej za branje kot za uprizarjanje? . . . Pravzaprav pa bi rad odgovoril na Peršakovo misel, »da avtorjeva vraščenost v tradicijo sentimentalnega humanizma nekoliko omejuje možni radikalizem v razrešitvi dejanja in odnosov«.

Ustavil bi se ob Irmi, ki se v Peršakovo precizno in konsistentno analizo odnosov med Henrikom in ženskami bržčas vriva kot žanrsko nedefinirana figura, kolidira mu s celotnim kontekstom drame. Ženske po Peršaku

Številka 291 novosadskih Polj prinaša tri pesmi Toneta Pavčka. Prevedel jih je Špiro Matijević. Sicer pa je številka uglasena na tri teme. O delu Sergeja Eisensteina pišejo v glavnem tuji avtorji v petih zapisih z različnih zornih kotov (organizacijske, umetniške izkušnje, razmerje do drugih umetnosti, posamezna dela itd.). V razlaganju pripovedništva se med drugim Aleksandar Flaker loteva Krleževih *Madžarskih vedut*. O modernizmu in postmodernizmu ter o njuni razmejivosti piše Rainer Negele. Besedilo je prevedel Slobodan Radošević.

* * *

Najnovejša dvojna številka (46—47) mostarske revije *Most* se s prvima dvema prispevkoma oddoljuje spominu Vladimira Bakarića in Rodoljuba Čolakovića; svoj kulturni-literarni del pa začinja z obširno predstavitev poezije Cirila Zlobca, v njem je prevajalec Špiro Matijević zajel pesmi iz zbirke *Kras, Glas* in iz lanskoletne decembrske objave v *Sodobnosti*. Zanimivost te objave je tudi v tem, da so ob prevodu tudi pesmi v izvorniku, tako da lahko bralec primerja. Podobno obliko posredovanja pesnikov iz drugih nacionalnih literatur uveljavlja tudi beograjska Književnost.

fungirajo znotraj »splošno uveljavljene konvencije«. Nič manj ni notri Irma. Njena ljubezen je prav tako zakoreninjena v konvenciji (kako se na te stvari gleda), in najsi bo še tako brezmadežna, nesebična, cilj bo slej ko prej polaščanje, teror, pa naj s takim sklepom pritegnemo Henriku ali pustimo odgovor odprt. Uprizoritev, ki bi tudi ob Irmi upoštevala ironično distanco, bi bržkone radikalno odpravila nesporazume okoli celote.

Henrik je parazit, slepar, brezdelnež, več gostobesedja, tudi govorec z izdelanimi programi, prek katerih pa nikoli ne pride. Mojster uvoda, začetka, obljube in nič več. Občuduje nasilje zavoljo eruptivne energije, si se tam sprošča (sam je nima), ob tem pa moralizira (da se ne bi spustil predaleč). Domnevno slikar, obeša pa posterje. Piše — v pričakovanju čudežnega razodetja pa pripoveduje recepte. V Henriku ni ničesar, čeprav je kar naprej poln, tako poln vsega. . . O sebi ima visoko mnenje, čeprav se rad skriva za ubožno skromnostjo. In ker v njem ni ničesar, ker je prazen, jalov, neustvarjaljen, pričakuje izpolnitev, samopotrditve od zunaj. Nenehno pričakuje čudež-žensko, ki ga bo prežarila, presvetlila, ker tega čudeža v njem ni. In ker ga ni, se mu ljubezenski kontakti slej ko prej kažejo v izkrivljeni podobi, kot polaščanje, sam pa naravnost ustvarja razmere za takšno odvisnost. Rešuje se tako, da z vsako naslednjo žensko ubije prejšnjo (paralela s Henrikom VIII.). V tem ubijanju pa je že tudi vnaprejšnji poraz vsakršnih vrednot, ki bi se utegnile splesti med njimi in ženskami. V splošni ogroženosti se začno ženske organizirati, Rozalija nezavedno zbira vojsko . . . dokler ga družno ne institucionalizirajo v zakon.

Razumljivo igra ne spregovori o vsem, mnoga mesta in sam Henrik pa zagotovo reflektirajo našo stvarnost, kakor ugotavlja Peršak. Igra ne izhaja iz moralističnega ali moralizatorskega občutenja sveta. Ker igra ne govori o tem, tudi o tem nima smisla razglablјati. Na prvem mestu so primarne eksistencialne prvine in (nagonsko) iskanje izgubljene identitete.

Po razvidnem komplotu Fridine organizacije pade Henrik kar sam v past: prepričan, da pojde pred oltar z mlado Julijo, gre voljno svojemu koncu nasproti — toda po volji kompaktne večine — z Rozalijo. Tu pa jim zastavi pot Irma. V imenu svoje (še nepreverjene) ljubezni. Še zadnjič je Henriku dana možnost, da se reši (v Irmi). Zgodi pa se naslednje: Henrik zbere vse svoje moči in spleza nekam v nebo. Irma misli, da ga rešuje pred Rozalijo, ta pa je uverjena, da mu omogoča beg pred Irmo. Nobena ga ne bo imela! Tako ga tudi druge spodbujajo v veri, da beži vedno le od druge. Spoznanje, da so prevarane — ni se rešil, le pobrisal jo je! od vseh — sproži usodni strel.

Sklepi akord (pač v duhu te ironične prilike) naj bi s pošteno mero skepse izzvenel v skesanega Henrika. Bil je trenutek, en sam hip, ob neizbežnem srečanju z Irmo, ki bi dal misliti, da se je v njem le prebudila iskrica prave, odrešilne ljubezni . . . Toda to je že vrnitev v teater, v igro, igrivo ironijo, ki noče imeti opravka z radikalizacijo in problematizacijo dejanja in oseb.

Igra je torej vodena po dveh kolesnicah: po poti Irmine vztrajne ljubezni (spremljanje z blago ironijo) in po poti Henrika ter vseh drugih žensk, kjer pa naj bi ironija v komedijskem valeurju nadomestila »radikalizacijo«. »Konsekventnost«, ki jo Peršak pričakuje, se v tem okviru »nadaljnje stopnje v razgradnji meščanske drame« ne more uveljaviti, bojim se celo, da bi v tem kontekstu zapeljala v idejno in programsko eksplikacijo. Nimap pa nič

proti »razgradnji meščanske drame«, Tonetu Peršaku sem prav hvaležen, da je to registriral.

P.S.: Verjamem v Irmino ljubezen in razumem Henrikov beg od nje, vendar vse v mejah te igre in nič dlje. V tem okviru pa so dopuščene vse možne interpretacije, kajpada ob upoštevanju odrske vizije, in Peršakova je nedvomno domiselna in dovolj široka, da dopušča tudi tale moj vrinek.

Janez Žmavc

KOLIKO VELJA DANES PESNIŠKA USTVARJALNOST

Vzemimo, da znaša avtorski honorar za pesniški verz 50 dinarjev. Toda kateri in kakšen je ta honorar? Večina pesnikov je prepričanih, da bo dobila izplačano za pesniški verz *čisti avtorski honorar* 50 dinarjev. Toda kmalu bodo videli, kako se avtor pri tem dobrem upanju in v dobri veri ušteje. Stvar je namreč takšna, da šteje 50 dinarjev za pesniški verz zgolj kot *kosmati avtorski honorar*. S tem pa se znenada pokaže izplačilo za pesniški verz avtorju v povsem drugi, zanj slabi luči. Kóliko pravzaprav dobi pesnik ustvarjalec za sámo ustvarjalno delo? Kóliko je teh navidezno količinsko mnogo 50 dinarjev za pesniški verz v resnici?

Če znašajo materialni stroški 40 % od kosmatega avtorskega honorarja, znesejo pri 50 dinarjih vrednosti pesniškega verza letos 20 dinarjev. Ker je rast materialnih stroškov približno 35 % od lani na letos, bi lani materialni stroški znašali 13 dinarjev in bi od lanskega čistega honorarja avtorja od 50 dinarjev ostalo 37 dinarjev, letos pa avtorju od (po novem) 50 dinarjev kosmatega avtorskega honorarja za verz ostane po odštevanju vseh odbitkov (od davčne osnove — 20 % avtorski davek, 1,2 % krajevni samopripevek, 0,8 % solidarnost — in od čistega avtorskega honorarja 12,1 %) skupaj z 20 dinarji materialnih stroškov le 18,15 dinarjev za sámo ustvarjanje. Tako pri nespremenjeni vrednosti pesniškega verza 50 dinarjev prejme avtor letos za verz 18,85 dinarjev manj kot lani ali le 49 % tega, kar je prejemal lani za sámo ustvarjalno delo. Nominalni padec avtorskega honorarja, to je čistega neto honorarja, pa je zaradi povečanja življenjskih stroškov še večji.

Enako velja tudi za izplačevanje avtorskih honorarjev za prozo esejistiko, dramatiko ... — avtor dobi za sámo ustvarjalno delo 51 % manj denarja kot lani!

Če bi hoteli, da dobi avtor za verz izplačanih po lanski vrednosti 50 dinarjev, bi moral imetnik računa knjižiti v dobro avtorjevega (žiro računa, ob upoštevu rasti materialnih stroškov za 35 %, vsega 89,5 dinarjev kosmatega avtorskega honorarja. In pri tem celo nista upoštevani rast življenjskih stroškov in inflacija, ki že samo letos znaša približno 40 %.

Vladimir Gajšek, književnik